

הכרוניקה: מה קורה כאן

יהודה יפרח

המסרון ("אני איאלץ להיראות ממש ממש מופתעת") ששלחה השופטת רונית פוזנסקי-כץ לתובע עו"ד ערן שחם-שביט (במהלך דיון הארכת המעצר לחשודים בתיק 4000), הפך כבר למטבע לשון אירוני המבטא את הפגיעה באמון הציבור במערכת המשפט. גורם שנכח באולם הדיונים צילם את מסך הסלולרי של עורך הדין מטעם התביעה, וחשף התכתבות אישית בין התובע לשופטת. ביולי שעבר הורשעה פוזנסקי-כץ בבית הדין המשמעתי בהתנהגות שאינה הולמת שופטים ובהפרה של כללי האתיקה לשופטים, והושעתה לצמיתות. // השופטת עתרה לבג"ץ נגד ההחלטה. השופטים פוגלמן, ברק-ארז וסולברג קיבלו את עתירתה בפסק דין שקבע כי העונש שהוטל עליה היה חמור מדי וכי די בהשעיה זמנית. התערבות של בג"ץ בהחלטה של ועדת משמעת שניתנה בסמכות, וששניים מחבריה הם שופטי בית המשפט העליון (!), היא החלטה מוזרה מאוד וחריגה מאוד. פסק הדין התמוה מעלה חשש שהוא ניתן רק משום שפוזנסקי-כץ שצמחה בפרקליטות היא 'משלנו', ומי שייצג אותה הם חברים אישיים של שופטי בית המשפט העליון. נוסף על כך, חברי בית הדין המשמעתי שקיבלו את ההחלטה על השעייתה של פוזנסקי-כץ כלל לא נכחו בדיון ועמדתם לא נשמעה. כך נראית מערכת ששומרת על עצמה, ופחות על החוק או על הציבור שהיא דורשת את אמונו.

אירוע זה מתחבר לאירועים דומים מהתקופה האחרונה שבהם הפרקליטות לא אפשרה לנבחרי ציבור להציג את עמדתם בפני השופטים בעתירות שעסקו בהם. כך למשל בפרשת השר אופיר אקוניס. ועדה מטעם משרד המדע המליצה למנות את פרופ' יעל אמיתי לחברה במועצת הנגידים של הקרן הישראלית-גרמנית למחקר מדעי. שר המדע אקוניס סירב לאשר את המינוי בטענה שאמיתי התמה בעבר על עצומה התומכת בסרבני שירות בשטחים. הפרופסור לניורולוגיה עתרה לבג"ץ. בפרקליטות חשבו שהחלטתו של השר אקוניס אינה סבירה, והגישו תגובה התומכת בעתירתה. // בדיון, שנערך בפני השופטים ניל הנדל, דוד מינץ ואלכס שטיין, התברר שלא רק שהפרקליטות תומכת בעותרת בניגוד לעמדת השר שהיא אמורה לייצג, היא אף מסרבת לאפשר לאקוניס להתייצב בפני השופטים ולהגן על החלטתו. השופט אלכס שטיין הפתיע. הוא תהה על ההתנהלות התמוהה של הפרקליטות, שהרי לשון החוק מאפשרת לשר

הפעלת שיקול דעת נרחב בנושא, ואין כאן חריגה מסמכות. השופטים אומנם הוציאו צו על תנאי המקפיא את ההחלטה, אבל התירו לאקוניס להגיש תצהיר מטעמו בניגוד לעמדת הפרקליטות.

אירוע שלישי היה סביב מינויה של פרופ' טליה איינהורן לוועדה למינוי בכירים. ח"כ תמר זנדברג ועו"ד רפי נץ-צנגוט עתרו לבג"ץ בטענה שאיינהורן חתמה לפני ההתנתקות על מסמך הקורא לסירוב פקודה. עו"ד דינה זילבר והיועמ"ש של משרד

התיירות ביקשו את תגובת איינהורן, וזו הציגה בפניהם את שני המסמכים היחידים שעליהם חתמה ב-2004, כחברה בהנהלת חוג הפרופסורים לחוסן מדיני וכלכלי. המסמכים הוכיחו שלא דוברים ולא יער: הם הכילו קריאה לממשלת ישראל שלא תיתן לצבא פקודות לעקירת יישובים יהודיים, ואף לא אחד מהם כוון לחיילים בשטח. // זילבר ועו"ד שוש שמואלי ממחלקת הבג"צים הודיעו לאיינהורן שהיא אומנם נציגת ציבור אך לא עובדת מדינה, ועל כן הפרקליטות מנועה מלייצג אותה. אלא שבמקביל הגישה שמואלי תגובה מדהימה לבג"ץ, בה נכתב במפורש כי איינהורן אכן חתמה על קריאה לסירוב פקודה, אלא שמאז חלף זמן רב והעניין אינו רלוונטי. // איינהורן זעמה, ושלחה את המסמכים המקוריים בתפוצת נאט"ו לשרים וליועמ"ש. מילא לא לייצג, אבל גם להימנע מלהגיש נתונים מוסמכים מטעמה לבית המשפט? שמואלי הציעה לה לשכור עורך דין ולייצג את עצמה. איינהורן סירבה. כשפנתה איינהורן לשמואלי ישירות היא רמזה לה שהיא לא רוצה לשנות את תגובת המדינה, וזאת כדי לקבל מבג"ץ הכרעה עקרונית. איזו הכרעה עקרונית? כנראה קביעה שקריאה לסירוב פקודה איננה עילה לפסילת מינוי. // במילים אחרות, היא רצתה לנצל את תיק איינהורן לטובת תיק יעל אמיתי. // איינהורן, בצדק, לא הייתה מוכנה שהפרקליטות תנהל את המאבקים העקרוניים שלה על גבה, כשעובדות המקרה אינן רלוונטיות לדיון. משראתה שמואלי שמהלך שחמט נוסח בית הקלפים לא ילך פה, נשברה והודיעה לאיינהורן שהיא יכולה לכתוב תצהיר, והפרקליטות תגיש אותו בשמה. איינהורן ניסחה מכתב והגישה אותו במהירות. בשורה התחתונה, העתירה נדחתה והמינוי אושר. הבעיה העקרונית – הסמכות שנטלה לידיה הפרקליטות בהחלטות מי זכאי להציג את עמדתו בפני השופטים – טרם נפתרה.

פרשיות השחיתות בהקדשות הדתיים דומות האחת לשנייה. הכול מתחיל, לרוב, בנדבן תם לב וירא שמים שרכש נכסים והקדיש אותם לעניים, יתומים ולומדי תורה. הנדבן מינה נאמן, תלמיד חכם מובהק בדרך כלל. כשהנאמן נפטר הוא הוריש את הניהול לבנו, ולאחריו לבן בנו. הנכסים שהוערכו פעם בפרוטות הפכו

לאוצרות גדל"ניים בשווי הון עתק. בשלב מסוים נכנסו לתמונה מאכערים עם חיבה עזה למרשרשים ירוקים – ואלסטיות מצפונית ומוסרית המוסווית היטב מאחורי ציציות, חליפה וכובע. הנכסים עברו לניהול בדארק-נט, הרשת האפלה, ובדרך לא דרך נמכרו לבעלי הון, התפוחו את כיסי הנאמנים והמתווכים, וקיימו בהם "הירוק היום ירוק מאוד". מטבע הדברים במרחבי החלל הפנוי הללו לא רק מורא שמים נמוג, גם מורא בשר ודם. // סיפור מעין זה התרחש ב'הקדש עץ חיים' שהוקם ב-1841 בחצר בית הכנסת החורבה בעיר העתיקה על ידי הרב שמואל סלנט, רבה של ירושלים ומעמודי התווך של 'היישוב הישן'. במהלך השנים ההקדש צבר עוד ועוד נכסים עד שחלש על כמות גדולה של ישיבות, מבנים ומגרשים באזורי ביקוש בירושלים. את ההקדש ניהלו במהלך השנים צאצאי המייסד יחד עם עסקנים שונים, עד למשבר שהתרחש בשנים האחרונות. בתוך תקופה קצרה העמותה החלה להתפרק מנכסיה, והללו נמכרו במחירי רצפה לקבוצה קטנה של עסקנים ועורכי דין. היא צברה גירעונות עתק בגין הסכמי שכר מפוקפקים. הללו כוסו באמצעות מכירה סיטונית של נכסים יקרים במחירי רצפה לאילי הון ויזמים. כשמידע על כך הגיע לבית הדין בירושלים הדיינים, הבינו שיש צורך דחוף לחקור את המתרחש בעמותה. // בית הדין להקדשות בירושלים, בראשות הדיין הרב שלמה שטסמן, יום מהלך בשיתוף פעולה עם רשות התאגידים (רשם העמותות ורשם ההקדשות) להצלת נכסי ההקדש. לאחר בדיקות ראשוניות קבע הרב שטסמן כי קיים חשד שהקדשות 'עץ חיים' אינם מתנהלים בצורה תקינה ושאפוטרופסי ההקדשות אינם מקיימים את חובת נאמנותם. הוא השעה את האפוטרופסים מתפקידם ומינה את השופט (בדימוס) יוסף אלון לבדוק את התנהלות ההקדשות ונאמניהם. // הממצאים סוכמו בדו"ח אשר תיאר תמונה קשה של התנהלות מופקרת. הוצאות השכר של העמותה תפחו במאות אחוזים בתחילת העשור והכניסו אותה לחובות כבדים. כתוצאה מכך היא נדרשה לממש נכסים, ומכרה אותם בתעריפים הרחוקים מאוד משווי השוק שלהם. כך למשל, אחד העסקנים שימש בכובעו האחד כ'ועץ' לעמותה ובכובעו השני כ'מתעניין' ברכישת נכסיה. הוא מכר מגרש של העמותה לחברה הרשומה על שם אביו הקשיש. אותה חברה פיקטיבית מכרה בהמשך את המגרש ליזם גדל"ן תוך שהיא גוזרת רווח נקי של 12 מיליון דולר.

אלא שרגע לפני קבלת החלטות סופיות בתיק העמותה הודיע נשיא בית הדין הגדול הרב דוד לאו על ארגון מחדש של הרכבי ההקדשות, שכלל פירוק ההרכב הירושלמי והעברתו של שטסמן להרכב

בתל-אביב. ההחלטה פתחה תיבת פנדורה אדירה במערכת. ההרכב המטפל בהקדשות בירושלים נחשב לנחרץ ואפקטיבי, וגורמים בבתי הדין טענו כי הרב הראשי החליט לטרפד את ההרכב הנמרץ והיעיל בשל לחצים גדולים שהופעלו עליו מכיוונו של בעלי עניין מהמגזר החרדי שחלקם קרובי משפחתו. לטענתם, קרובי משפחתו של הרב הראשי פעילים בעצמם בשוק ההקדשות הירושלמי ומפת האינטרסים שלהם לא הובהרה דיה. // הרב הראשי מצידו דחה בתוקף את הטענות וטען ששינוי ההרכבים היה הכרחי לצורך הגברת היעילות המנהלית של בתי הדין. שטסמן מכהן כדיין בתל-אביב, ומגיע לדון בהקדשות בירושלים על חשבון זמן עבודה בתל-אביב אף שיש בבירה עשרות דיינים שזוהו מקום כהונתם הקבוע. עוד חשף הרב לאו תכתובות פנימיות במערכת, שמהן עולה לכאורה כי מנכ"ל בתי הדין הרב דוד מלכה, שהוצנח לתפקידו על ידי הרב יצחק יוסף בשלהי תקופת כהונתו כנשיא בית הדין, הותר תחתיו יחד עם היועצים המשפטיים של מערכת בתי הדין, ולא מאפשר לו לממש רפורמות חיוניות להבראת המערכת. חשיפת המסמכים הובילה לסכסוך חריף בין לשכת הרב הראשי להנהלת בתי הדין, וכתוצאה מכך הורה המשנה ליועמ"ש רו נורי על הקפאת כל ההליכים בתיקי ההקדשות. // המסקנה: רפורמות, חשובות ככל שיהיו, הן משניות ליחסי אנוש תקינים בארגון. מערכת בתי דין הרבניים עשו כברת דרך ארגונית ומנהלית מרשימה כדי להתמודד עם האתגרים החדשים שהמציאות מציבה בפניהם בתחום ההקדשות, אולם היכולת לממש את המדיניות החדשה תקועה בשל מערכות יחסים אישיות רעועות. כשמקבלי החלטות לא מצליחים לתקשר ולהגיע להבנות זה עם זה, התוצאה הבלתי נמנעת היא כישלון מוחלט.

פוליטיקאים אופורטוניסטים אפשר לקנות בזול: נבחר ציבור הבא לכרות איתם בריתות לא נדרש לשלם במטבע קשה ולהתפשר על מאחזים אידיאולוגיים. במובן זה ראש לשכת עורכי הדין אפי נוה שימש במשך ארבע שנים כאידיוט השימושי של הימין. היותו חף מכל אג'נדה (למעט מטרות נקודתיות שהציב לעצמו כמו העלאת חסמי הכניסה לגילדה), יחד עם הסלידה המובנית שלו מהאליטות הישנות של רחביה או דניה, הפכו אותו לפרטנר נוח למדי לצורך קידום אינטרסים שמרניים במערכת המשפט. שיתוף הפעולה שלו עם שרת המשפטים שקד החל בכנס לשכת עורכי הדין באילת, שאליו הגיעה שקד יום לאחר שמונתה לתפקידה. שיתוף הפעולה הניב תפוקה נאה: השניים חתומים על מינוי היועץ המשפטי לממשלה אביחי מנדלבלית, על מינוי שישה שופטים לבית המשפט העליון, ועל מינוי 334 שופטים ורשמים לכלל הערכאות. // האשם העיקרי במפלתו של נוה הוא נוה עצמו. עורך הדין המצליח עף קרוב מדי לשמש, ולא השכיל להפנים את חובות האמונים, הוזהירות וההגיונות המוטלות עליו בתפקיד הרם, עד שנוצותיו נשרפו. לשרת המשפטים שקד לא הייתה דרך לדעת

על אורחו ורבעו בחדרי חדרים, והברית הפוליטית שכרתה עמו הייתה הגיונית ומתבקשת. // אך מבחינה ציבורית, בעיה גדולה לא פחות היא הדרך שבה נחשף המידע על אודותיו. נוה, המצוי בהליך גירושין קשה ומכוער, עזב את הבית והשאיר בו טלפון נייד נעול בכספת. מי שהייתה לה גישה לטלפון, וככל הנראה ביקשה לבשל נקמה כואבת במיוחד, מסרה אותו לכתבת הפלילים הוותיקה של גלי צה"ל הדס שטייף. שטייף התייעצה עם מנהלה גולן יוכפז והלה שידך לה

פצחן שעבד עם כולבוטק. הטלפון האישי – קודש הקודשים של הפרטיות – נפרץ, ושטייף מסרה חומרים ממנו לנורית קנטי, רזי ברקאי ואילאיל שחר בגל"צ, ולעורכים בערוץ 10. במקביל פנתה שטייף לפרקליטות וקיבלה משי ניצן ורוז נזרי חסינות פלילית מראש תמורת מסירת עותק מהחומרים, וזאת בשעה שהבכירים ידעו שהיא עברה עבירה חמורה ועדיין לא ידעו מה יש בחומר שאספה. // תוכנו של המכשיר הופץ ללא פיקוח וללא בקרה: שיחות אינטימיות עם נשים הקשורות ולא קשורות לחשדות, דילים פוליטיים עם שופטים, שרים וחברי כנסת, התכתבויות עם לקוחות החוסות תחת הגנת חסיון חמור, כל אלה דלפו לקבוצות ווטסאפ של עיתונאים ועורכי דין.

"הפוגע במזיד בפרטיות זולתו דינו מאסר חמש שנים", קובע סעיף 5 בחוק הגנת הפרטיות. הפגיעה בפרטיות מוגדרת כעברה חמורה בדרגת פשע. פריצה לטלפון נייד היא עבירה פלילית חמורה גם בשל הוראות חוק נוספות, כמו סעיף 4 לחוק המחשבים וסעיף 2(ב) לחוק האזנות סתר. למותר לציין שזוהי גם עבירה על תקנון האתיקה של העיתונות. // ההגנה שקיבלה שטייף אולי תעמוד לה מפני אישום פלילי, אולם לא תועיל לה להתגוננות מפני תביעת נזיקין אזרחית. את הפיצויים הגבוהים סביר להניח שיושתו עליה היא לא תשלם מכיסה – אלא מכיסו של הציבור הרחב המממן את גלי צה"ל. אולם הבעיה החריפה באמת בפרשה הזו היא המסר הציבורי שהעבירו בכירי הפרקליטות: לעיתונאית מותר לפרוץ למכשיר פרטי, לעבור על סעיפי עברה חמורים בחוק העונשין, להפיץ לכל דורש מידע אינטימי רגיש, לחשוף צדדים שלישיים לנזקים שקשה להעריך ולכמת, ולזכות בחסינות מלאה – כל עוד מושא ה'תחקיר' שלה הוא אדם שסומן כאויב על ידי המערכת. // לא סוד שבין נוה לבין פרקליט המדינה שי ניצן שוררת יריבות אישית מרה. רק לפני כחודש התראיין נוה בתוכנית 'עובדה' והטיח בניצן האשמות קשות, לפיהן כתב האישום שהוגש נגדו בגין חצייה שלא כדין של מעבר הגבול בנתב"ג היה נקמה על החלטתו שלא לתמוך במועמדותו של ניצן לתפקיד שופט בבית המשפט העליון. הטענות הללו אומנם לא נומקו ולא בוססו וסביר להניח שהן משוללות יסוד, אולם עצם העובדה שפרקליט המדינה נוקט צעדים

כה חריפים וחריגים נגד הנמסים שלו מותירה טעם מר בפה. קשה להשתחרר מהתחושה שיותר משנעשה פה צדק, היינו עדים למסע נקם קר ומחושב.

האם לקראת מלאת מאה שנים להקמתה תיטוש האוניברסיטה העברית את השפה העברית ותהפוך למוסד בינלאומי? תחקיר 'מקור ראשון' שפורסם בחודש שעבר חשף כי הנהלת האוניברסיטה סימנה חזון חדש: שפת ההוראה בלימודים לתואר שני ושלישי תהפוך בשנים הקרובות לאנגלית, במהלך שישנה את אופיו של המוסד לבלי הכר. // מאוחר יותר הודה נשיא המוסד ד"ר אשר כהן כי "יש ועדה שנקראת 'הוועדה המתמדת', והיא למעשה הממשלה האקדמית של המוסד. הוועדה קיבלה פנייה מטעם מועצת הפקולטה לחקלאות, הכוללת 80 אנשי סגל, ובה בקשה להעביר את שפת ההוראה לאנגלית החל מהשנה הבאה. לקח לנו פחות מחמש דקות לאשר את זה ולעבור הלאה, זה הכול. זו לא

יזומה של ההנהלה אלא דרישה מהשטח". // "במשך שנים דחפה האוניברסיטה להידוק הקשרים עם מוסדות אקדמיים במערב", הסביר פרופ' מ'. "היא עודדה חילופי סטודנטים, משלחות אקדמיות והשתתפות בכנסים. כל זה טוב ויפה, אלא שעכשיו הסיפור אחר לגמרי. ההחלטה היא להפוך את כל לימודי התואר השני והשלישי לאנגלית, למעט חוגים ספציפיים כמו תלמוד או לשון עברית, ולהשאיר רק את לימודי הבוגר בעברית. זו אומנם החלטת הנהלה שלא עברה את אישור הסנאט והמוסדות הרשמיים, אולם היא מסמנת מגמה. הם מנסים לשמור את הנושא על אש קטנה, כי הם מבינים

HU

שמדובר במהלך דרמטי עם השלכות אדירות. אגב, לא רק על האוניברסיטה העברית אלא גם על אוניברסיטאות אחרות, שלא ירצו 'להישאר מאחור'". // אנשי סגל באקדמיה מסבירים שבטווח הארוך, נטישת העברית תשנה באופן מהותי את תוכניות הלימודים, את אופי הסגל האקדמי ואת אוכלוסיית התלמידים שתגיע לאוניברסיטה. ההבחנה בין תואר ראשון לתארים מתקדמים לא אפשרית, כי מדובר באותם מרצים ואי אפשר באמת לעשות את הניתוק הזה. השלכות לדוגמה: אוכלוסיות מהפריפריה הגאוגרפית והחברתית יפסיקו להגיע. מעט מאוד חרדים, אם בכלל, יוכלו להשתלב באוניברסיטה שחיה ופועלת בשפה שאותה התחילו ללמוד בגיל 24; יש הבדל בין קורסי בסיס שצריך לעבור לבין תואר שלם שמועבר בשפה מקצועית גבוהה. // השינוי ייתן עדיפות אדירה לקליטה ולקידום של חברי סגל מחו"ל על פני חברי סגל ישראלים. כך למשל המרצה הממוצע שאנגלית איננה שפת האם שלו. גם אם הוא מסוגל להעביר הרצאות בכנסים בחו"ל, הסיכוי שלו להגיע לשליטה באנגלית באותה רמה שבה

הוא שולט בעברית נמוך. מרצה כזה, שיעמוד מול סטודנטים מהעולם שאנגלית היא שפת האם שלהם, יהיה בעמדת נחיתות מובנית לעומתם. // מבחינת פרופ' אליעזר שביד הבעיה הגדולה יותר היא זו התרבותית. האוניברסיטאות בכלל, ומדעי הרוח בפרט, מהווים את בית היוצר האינטלקטואלי של האליטות בחברה. כאשר האליטות מפסיקות לדבר בשפה המקומית השפה חדלה מלהתפתח. היא עלולה לעבור את מה שעברה היידיש לפני שכמעט גוועה – הופכת לשפה שיחות רחוב שמאבדת את העומק ואת האיכויות הגבוהות. // האוניברסיטה העברית בירושלים נפתחה שלוש שנים לאחר ההכרעה ב'מלחמת השפות' שהתלקחה סביב הוויכוח על שפת ההוראה בטכניון. מיומה הראשון החליטה האוניברסיטה הצעירה ששפת ההוראה בה תהיה לשון הקודש המתחדשת. "כולם יודעים ומרגישים כי ברגע הזה הדליק ישראל על הר הצופים את הנר הראשון לחנוכת חיי רוחו", אמר המשורר חיים נחמן ביאליק בנאומו בטקס פתיחת המוסד. המאורות הגדולים של המוסד היו אלה שהתעקשו על העברית וישראליותם. מבובר ועד גרשום שלום ועגנון. העברתם של מדעי הרוח לאנגלית מבטאת הרס תרבותי מוחלט וחוסר הבנה בדבר תפקידם של מדעי הרוח. זוהי המרה של החשיבה מתוך המרחב הישראלי בתהליך של גלובליזציה והרס הזהות הלאומית.